

5b. Stand van zaken uitvoering Klimaatakkoord

Bijlage bij ledenbrief 15 januari 2021: “Uitnodiging BALV 12 februari 2021”

Samenvatting

Om als gemeenten het Klimaatakkoord uit te kunnen voeren hebt u drie randvoorwaarden gesteld, kortweg: haalbaar/betaalbaar voor de samenleving, beschikking over de juiste gemeentelijke bevoegdheden en een vergoeding voor de uitvoeringslasten. Hierbij informeren wij u over de belangrijkste ontwikkelingen, met in het bijzonder het artikel 2-onderzoek naar de uitvoeringslasten.

Stand van zaken uitvoering Klimaatakkoord

Instemming met het Klimaatakkoord en opdracht aan het VNG bestuur

Op de Buitengewone ALV van 29 november 2019 hebt u met bijna unanieme meerderheid ingestemd met het Klimaatakkoord. Hierbij hebt u herhaald dat het akkoord moet voldoen aan de eerder door u vastgestelde drie randvoorwaarden, kortweg: haalbaar/betaalbaar voor de samenleving, beschikking over de juiste gemeentelijke bevoegdheden en een vergoeding voor de uitvoeringslasten. Tevens hebt u aangegeven: ‘Als op termijn onvoldoende aan deze randvoorwaarden wordt voldaan, kan dit ertoe leiden dat gemeenten het Klimaatakkoord niet in zijn geheel of niet in het gevraagde tempo kunnen uitvoeren. [...] De randvoorwaarden van gemeenten blijven in volgende fases in het traject dan ook volledig van kracht.’

U hebt het bestuur de opdracht gegeven te werken aan de invulling van de voorwaarden en u periodiek te informeren over de voortgang. VNG heeft het afgelopen jaar inzet verricht op de volle breedte van het Klimaatakkoord. Er is hard gewerkt, maar we zijn er nog niet.

Graag lichten wij de belangrijkste ontwikkelingen toe aan de hand van de randvoorwaarden. In het bijzonder staan wij stil bij het onderzoek naar de uitvoeringslasten Klimaatakkoord voor decentrale overheden en gaan hierop als eerste in.

1. Randvoorwaarde: Vergoeding toename uitvoeringslasten

Aanvulling naar aanleiding van publicatie ROB-rapport uitvoeringslasten Klimaatakkoord op 25 januari 2021

Randvoorwaarde: Vergoeding toename uitvoeringslasten

In 2020 heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) een onderzoek verricht naar de uitvoeringslasten van het Klimaatakkoord bij decentrale overheden voor de periode 2022-2030. In het onderzoek wordt gekeken naar de hoogte van de uitvoeringslasten, de verdeling van het budget tussen gemeenten en de organisatie van de uitvoering. Met het rapport wordt géén uitspraak gedaan over de daadwerkelijke toekenning van middelen: dit is onderwerp van gesprek tussen koepels en het kabinet.

Op 25 januari jl. is het rapport gepubliceerd onder de titel 'Van Parijs naar praktijk'. Hierin wordt onder andere het volgende geconcludeerd:

1. Voor de uitvoering van het Klimaatakkoord in de eerstvolgende jaren hebben gemeenten een bedrag nodig van € 450 miljoen in 2022, € 540 miljoen in 2023 en € 599 miljoen in 2024. Dit bedrag is opgebouwd uit uitvoeringslasten in de sector gebouwde omgeving voor 60%, elektriciteit 15%, mobiliteit 10% en landbouw 5% en overige kosten 10%. De hoogte van de uitvoeringslasten neemt jaarlijks toe doordat ook het aantal plannen dat gemeenten moeten uitvoeren toeneemt.
2. De ROB adviseert de bekostiging voor de periode 2022-2024 vorm te geven via een specifieke uitkering en deze voor 10% te laten bestaan uit een vast bedrag. De uitkering moet het mogelijk maken dat gemeenten al vanaf volgend jaar aan de slag kunnen gaan met eigen 'no-regret' maatregelen die snel en eenvoudig zijn uit te voeren.
3. Aangezien het onderzoek een momentopname is, wordt geadviseerd het onderzoek te evalueren in de eerste helft van 2024. Voor de periode 2025-2030 kunnen de uitvoeringslasten dan worden onderbouwd op basis van daadwerkelijk gemaakte kosten, lokale plannen en regionale doelstellingen (zie volgende punt).
4. Voor het organiseren van de uitvoering wordt voorgesteld een structuur op te zetten vergelijkbaar met de RES en het Nationaal Programma RES. Gemeenten, provincies en waterschappen worden gevraagd om elk een integraal klimaatplan op te stellen met concrete doelen en maatregelen. Deze plannen worden gebundeld op regionaal niveau en tellen op tot een regionale doelstelling voor het verminderen van CO₂-uitstoot. Een overheidsbreed 'interbestuurlijk programmateam' onderzoekt vervolgens hoe de regionale inzet optelt tot de landelijke ambities. De regionale en landelijke structuur heeft tevens een bredere ondersteunde rol, zoals het bundelen van kennis, bieden van inkoopkracht en helpen bij de lokale uitvoering.

Met het rapport geeft de ROB op belangrijke punten invulling aan de inbreng van de VNG, waaronder de wens om de uitkomsten periodiek te herijken. De cijfers geven tegelijkertijd aan dat uitvoering van de ambities veel vraagt van gemeenten. Er is een eerste stap gezet, maar de middelen zijn hiermee nog niet geregeld. Prioriteit voor gemeenten is dan ook dat in overleg met het kabinet ervoor wordt gezorgd dat de middelen nu ook daadwerkelijk voor gemeenten beschikbaar komen. Tevens zal de VNG benoemen dat het nodig is dat de uitvoering wordt ondersteund door nationale programma's voor in ieder geval de sectoren elektriciteit (RES) en gebouwde omgeving. Tot slot realiseert de VNG zich dat afspraken voor het jaar 2022 snel nodig zijn en voor een deel niet kunnen wachten tot het moment dat er structurele meerjarige afspraken zijn vastgelegd. Over de voortgang van de gesprekken komen wij op zijn vroegst bij u terug in de zomer.

2. Randvoorwaarde: Haalbaar en betaalbaar voor de samenleving

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de energietransitie voor de overgrote meerderheid van de huishoudens woonlastenneutraal moet plaatsvinden. Op dit moment is dit niet mogelijk zonder subsidie. We merken dat het Rijk hier mee worstelt, en het accent probeert te verleggen naar maatregelen die (voor de korte termijn) minder ingrijpend en minder kostbaar lijken, zoals isoleren. Zo'n accentverlegging lijkt begrijpelijk, maar brengt de nodige risico's met zich mee. Vanuit VNG bekijken we dit daarom met de nodige scepsis. Want de transitie die is ingezet met het Klimaatakkoord is tenslotte pas 1 jaar van start in een traject dat nog 30 jaar gaat duren.

Gemeenten zijn al actief aan de slag gegaan met de wijkgerichte aanpak naar aardgasvrij. Daarom verwachten we stevige ondersteuning van het Rijk die verder gaat dan enkele proeftuinen. En juist omdat we pas zijn gestart, vinden wij het essentieel dat het Rijk in deze aanloopfase extra investeert én vasthoudt aan de ingezette koers. Op die manier krijgt de transitie een goede start, komt de rekening niet te liggen bij onze inwoners en wordt die rekening niet doorgeschoven naar de toekomst.

Voor alle sectoren geldt dat het rendabele deel van de investeringen kan worden gefinancierd via leningen of fondsen. Dat is ook het geval bij het maatschappelijke vastgoed, waarvan een deel de verantwoordelijkheid is van gemeenten. Maar zowel bij woningen als bij overig vastgoed is veelal nog sprake van een onrendabele top. Leningen of fondsen zijn geen oplossing voor onrendabele investeringen en gemeenten kunnen dat onrendabele deel niet uit eigen middelen dekken. Er zijn andere instrumenten, waaronder subsidieverlening, nodig om dit probleem oplossen.

De huidige set aan financieringsmogelijkheden van het rijk is aanzienlijk, maar is in omvang nog onvoldoende en sluit - net als andere instrumenten - niet of onvoldoende aan op de nieuwe, integrale werkwijze die we met het Klimaatakkoord hebben ingezet: de wijkgerichte aanpak.

Er zijn goede redenen waarom wij de nadruk willen leggen op de wijkgerichte aanpak en het accent niet helemaal willen verleggen naar minder vergaande strategieën. Juist via de wijkgerichte aanpak naar aardgasvrij kunnen gemeenten invulling geven aan een regierol en kan het publieke belang optimaal worden geborgd. Alleen gebiedsgericht zijn in een periode van 30 jaar de alternatieven voor aardgas te organiseren.

Om vast te kunnen houden aan de ingezette koers van de wijkgerichte aanpak naar aardgasvrij is het noodzakelijk dat onze gestelde randvoorwaarden zijn geregeld en in het bijzonder dat het Rijk de huishoudens in de eerste wijken die aan de beurt zijn ruimhartig ondersteunt.

Wij zijn op deze punten dan ook volop in gesprek en vragen het Rijk haar verantwoordelijkheid te nemen en recht te doen aan de inzet van gemeenten op onder andere de transitievisies warmte en wijkgerichte aanpak.

3. Randvoorwaarde: De juiste bevoegdheden en doorzettingsmacht

Op deze randvoorwaarde vindt voortgang plaats op onder andere de volgende onderwerpen:

- Het voorstel Wet collectieve warmtevoorzieningen (opvolger Warmtewet) — Dit wetsvoorstel is in consultatie gegaan na intensief overleg met de decentrale overheden. De decentrale overheden hebben gezamenlijk een reactie geleverd op de consultatie. Het rijk heeft de reacties verwerkt en aangeboden in een aangepast wetsvoorstel. Op een aantal punten (derdentoeegang) zijn wijzigingen opgenomen in het aangepaste wetsvoorstel. Op enkele

cruciale punten (rol voor publieke warmte-infrastructuur en invulling regierol gemeenten) zijn de koepels momenteel nog in overleg met het Rijk: het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) wil het wetsvoorstel voor de Tweede Kamerverkiezingen aanbieden aan de Tweede Kamer zodat een volgend kabinet hiermee gelijk kan verdergaan.

- **Energiewet 1.0** — Deze wet vervangt de Elektriciteitswet en de Gaswet. Het zwaartepunt ligt bij elektriciteit en infra, de rol van netbeheerders, data en nieuwe markten zoals zelfproducenten. De afbouw van gas en regels voor de wijkgerichte aanpak zitten niet in deze wet, maar worden geregeld via de ‘Wet wijkgerichte aanpak’ (zie volgende punt). Inwerkingtreding van de Energiewet is voorzien per 1 januari 2023.
- **‘Wet wijkgerichte aanpak’ (werktitel)** — Deze wet regelt de bevoegdheden waarmee gemeenten gebieden kunnen aanwijzen die van het gas afgaan (inclusief regels voor het beëindigen van gaslevering en duurzaamheidseisen voor gebouwen en de alternatieve energievoorziening) en is essentieel voor het vervullen van de gemeentelijke regierol. De wet wijzigt de Energiewet 1.0 en de Omgevingswet inclusief onderliggende regels. VNG is betrokken bij de ambtelijke voorbereiding. Een consultatie is voorzien in maart-april 2021. Inwerkingtreding is op zijn vroegst voorzien halverwege 2023.
- **Huurregelgeving** — Om de transitie in de gebouwde omgeving en integraliteit van de wijkaanpak vorm te kunnen geven is het nodig de huurregelgeving aan te passen. Dit betreft onder andere het instemmingsrecht en initiatiefrecht voor huurders, - het woningwaarderingstelsel, gestandaardiseerde woonlastenbenadering, de energieprestatievergoeding en het vergroten financiële mogelijkheden en meer mogelijkheden bij gespikkeld bezit. VNG is ambtelijk betrokken.